

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน : กรณีศึกษา ตำบลปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้แนวคิดเชิงทฤษฎีในการศึกษาดังนี้

2.1 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย

- บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

- บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งประกอบไปด้วย

- แนวคิดการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร

- แนวคิดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

- แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม/

องค์กรชุมชน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม

2.1 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

2.1.1.1 ความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าสภาตำบลที่จะจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทหรือตามเกณฑ์รายได้เฉลี่ยที่กำหนด ซึ่งในการจัดตั้งจะมีการทำเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทยและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยในประกาศนั้นให้ระบุชื่อและเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ด้วย (http://www.thaitambol.net/tambol/data17_17.asp)

2.1.1.2 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ฝ่ายข้าราชการการเมือง และฝ่ายข้าราชการประจำ (<http://www.thaitambol.net/tambol/intro2.asp>)

ก) ฝ่ายข้าราชการการเมือง ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากการเลือกตั้ง โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ในกรณีที่มีเพียง 1 หมู่บ้านให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 คน และในกรณีที่มีเพียง 2 หมู่บ้านให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหมู่บ้านละ 3 คน อายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีกำหนดคราวละ 4 ปีนับแต่วันเลือกตั้ง สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีประธานสภาและรองประธานสภา 1 คน ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (http://www.thaitambol.net/tambol/data17_17.asp)

คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปีนับแต่วันเลือกตั้งและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (http://www.thaitambol.net/tambol/data17_17.asp)

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยกฎหมายกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมี 9 หน้าที่หลัก และหนึ่งในหน้าที่หลักเกี่ยวข้องโดยตรงกับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (http://www.thaitambol.net/tambol/data17_17.asp)

กฎหมายยังได้มีการกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถจัดทำกิจการซึ่งไม่ใช่หน้าที่โดยบังคับตามกฎหมาย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ข) ฝ่ายข้าราชการประจำ ประกอบด้วย สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนการคลัง ส่วนโยธา ส่วนสาธารณสุข (<http://www.thaitambol.net/tambol/intro2.asp>)

1. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เกี่ยวกับบริหารงานทั่วไป งานประชุม งานเกี่ยวกับตราข้อบังคับตำบล งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำข้อบังคับ งบประมาณประจำปี

2. ส่วนการคลัง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่าย การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การหักเงินภาษีเงินได้และการนำส่งภาษี

3. ส่วนโยธา ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบ งานประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการ

4. ส่วนสาธารณสุข (มีเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นหนึ่ง) ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสุขาภิบาล งานควบคุมโดยติดต่อกับงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง โดยมีหน้าที่ทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อาทิเช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การค้าและการลงทุน การท่องเที่ยว การจัดการ บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม และส่งเสริมกิจกรรมทางด้านการสังคมสงเคราะห์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น และยังมีหน้าที่ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา 16 (24)

(<http://www.local.moi.go.th/law29.htm>)

2.1.3 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับท้องถิ่น ประชาชน และชุมชน ไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ มาตราที่ 46, 56, 69, 79 และ 290 ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2547)

บุคคลแต่ละคนมีทั้งสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในการเป็นสมาชิกของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในด้านการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการบำรุงรักษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งในด้านการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันภาครัฐก็มีหน้าที่ในการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการดำเนินงานในด้านการคุ้มครองสภาพแวดล้อมและควบคุมภาวะมลพิษที่อาจเกิดขึ้นเพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยและเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดบทบาทด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ อย่างชัดเจน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ การใช้ประโยชน์ และการคุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในเขตพื้นที่ รวมทั้งสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และเข้าร่วมการพิจารณาเพื่อดำเนิน โครงการที่อยู่นอกเขตพื้นที่ในกรณีที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2.1 แนวคิดการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2.1.1 ความเป็นมาของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นมาจากการเกิดวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลของการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในทิศทางของการขยายความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยขาดการคำนึงถึงปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและภาวะมลพิษที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมได้ส่งผลให้มีความพยายามในการหาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จนได้บทสรุปของแนวทางในการจัดการและแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีความสมดุลและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเป็นพัฒนาภายใต้แนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามคำนิยามในรายงานการศึกษา โดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของโลก เรื่อง Our Common Future (World

Commission on the Environment and Development 1987, อ้างถึงใน สาริต ภิรมย์ไชย, 2543) และจากการรวบรวมของ UNFPA (1992, อ้างถึงใน เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2545) สามารถสรุปค่านิยมของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ว่า

การพัฒนาที่ทำให้มนุษย์ในยุคปัจจุบันมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีสิ่งตอบสนองความต้องการตามความจำเป็นพื้นฐานอย่างเพียงพอ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในรุ่นต่อไป โดยทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างเท่าเทียมกัน และตามแนวทางการพัฒนาดังกล่าวสามารถที่จะรักษาแหล่งทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานควบคู่กันไปเพื่อให้การพัฒนามีความสมดุลและยั่งยืนได้ในระยะยาว

ประเทศไทยเริ่มนำแนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นส่วนประกอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งสามารถรองรับการพัฒนาต่อไปในอนาคต ซึ่งมีการกำหนดแนวทางดำเนินงานด้านการปรับปรุงระบบบริหารจัดการและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรระดับท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529) แนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังคงเป็นประเด็นสำคัญต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ซึ่งได้มีการนำหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา โดยกำหนดให้มีการปรับปรุงระบบบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศด้วยการสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ ควบคุมดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากร รวมทั้งกำหนดมาตรการเพื่อเอื้ออำนวยให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534)

2.2.1.2 แนวคิดในการจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักการที่สำคัญต่อการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางการวิเคราะห์ของ The DPA/ROCHE Consortium (2539, อ้างถึงใน สาริต ภิรมย์ไชย, 2543) ประกอบด้วย 7 หลักการ ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

ก) หลักการทางนิเวศวิทยา (Ecosystem Approach)

เป็นแนวคิดเชิงระบบที่พิจารณาว่ามนุษย์เป็นส่วนประกอบของระบบนิเวศที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นที่อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกัน และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆ ที่สัมพันธ์กัน ดังนั้นในการวางแผนเพื่อจัดการหรือพัฒนาควรมีการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโยงกันขององค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของมนุษย์ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม

ประเพณี วัฒนธรรม และสภาพทางสังคมเศรษฐกิจต่างๆ รวมทั้งความรู้ความสามารถและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสามารถในการผลิตเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ และความสามารถของสิ่งแวดล้อมที่จะรองรับผลจากการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ การพิจารณาถึงองค์ประกอบและลักษณะเฉพาะขององค์ประกอบต่างๆ อย่างเป็นระบบจะช่วยให้การวางแผนมีความครอบคลุมและนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาที่มีความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

ข) การปฏิบัติอย่างยั่งยืน (Sustainable Action)

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสามารถในการผลิตและรองรับการใช้ประโยชน์ได้แตกต่างกัน ดังนั้นในการวางแผนการจัดการควรพิจารณาถึงข้อจำกัดดังกล่าวของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดเพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าโดยก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามความต้องการของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม และมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งสามารถที่จะรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ค) วิธีการแบบมีส่วนร่วม (Participations Approach)

การวางแผนดำเนินงานเพื่อการพัฒนาควรเป็นกระบวนการที่เปิดเผยให้สาธารณชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงการตัดสินใจและการกำหนดรูปแบบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน โดยอาศัยข้อมูลที่มีความถูกต้องครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องตามทิศทางของการพัฒนาควบคู่ไปกับการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ง) การเน้นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ (People-Oriented Problem)

ปัญหาหรือสภาพของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาเป็นส่วนประกอบในการวางแผนพัฒนาที่สอดคล้องและผสมผสานกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้รูปแบบของการพัฒนามีความเหมาะสม ตรงกับสภาพปัญหา และตอบสนองต่อความต้องการของคนในท้องถิ่น รวมทั้งจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการปฏิบัติตามแผนสำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา

จ) การจัดการอย่างเหมาะสม (Adaptive Management)

การวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติควรมีข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนที่เหมาะสมและสามารถนำมาผสมผสานกับแนวคิดการจัดการที่สอดคล้องและทันสมัย นอกจากนี้ในการนำแผนไปปฏิบัติควรมีการประเมินผลเป็นระยะเพื่อติดตามผลของการดำเนินงานตามแผนและเพื่อที่จะสามารถปรับประยุกต์แนวทางดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ฉ) ความเสมอภาค (Equal Emphasis)

การจัดทำแผนพัฒนาที่องค์กรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยต่างๆอย่างเท่าเทียมกันเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสมดุล ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยทรัพยากรหลายประเภทที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันภายใต้ระบบของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัจจัยด้านวิชาการ ความรู้และเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังควรมีความเสมอภาคโดยให้ความสำคัญกับการจัดการพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคอย่างเท่าเทียมกันตามสภาพพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่น

ช) มมองการณ์ในอนาคต (Future Orientation)

การวางแผนเพื่อพัฒนาต้องมี การคาดหวังถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งก็คือเป้าหมายที่เป็นผลสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผน โดยในการกำหนดเป้าหมายต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและครอบคลุมเพื่อให้การวางแผนเป็นไปอย่างเหมาะสม รวมทั้งอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายและวิธีดำเนินงานภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

กรอบแผนงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

ก) วิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง การคาดหวังสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ความต้องการให้เกิดความสมดุลในการพัฒนาโดยชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติที่พอเพียงและระบบของสิ่งแวดล้อมที่สมดุล

ข) เป้าหมาย (Goals) หมายถึง สิ่งที่น่าหวังให้เกิดขึ้นตามความต้องการในระยะยาวเกี่ยวกับสภาพของทรัพยากรธรรมชาติหรือรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้แก่ การที่มีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและเพิ่มพื้นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพประมง

ค) วัตถุประสงค์ (Objectives) หมายถึง การกำหนดหรือระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นเกี่ยวกับสภาพหรือรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของข้อความที่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นไปตามที่กำหนดหรือไม่

ง) เป้าประสงค์ (Targets) หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเฉพาะอย่างในช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของวัตถุประสงค์ โดยกำหนดในรูปของกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่เป้าหมาย

จ) เขตการจัดการ (Management zones) หมายถึง พื้นที่ที่ระบุให้เป็นพื้นที่เป้าหมายของการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ โดยเป็นพื้นที่ซึ่งได้มีการแบ่งเขตตามหลักเกณฑ์ด้านพื้นที่ เช่น เขตเพื่อการพัฒนา และเขตพื้นที่ทางการเกษตร

ฉ) แนวทางการจัดการ (Management guidelines) หมายถึง วิธีดำเนินการที่กำหนดในรูปของข้อความแนะนำการปฏิบัติที่ระบุแนวทางอย่างชัดเจนและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เช่น การปลูกป่าเพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนและเพิ่มพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

โดยสรุป การวางแผนการจัดการและการดำเนินงานเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆส่วนที่ควรนำมาพิจารณาาร่วมกัน และกำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานอย่างผสมผสาน โดยให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากองค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันภายใต้ระบบนิเวศเดียวกัน การวางแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ตรงกับความต้องการของสมาชิกชุมชนที่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนภายใต้ระบบของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถรองรับได้อย่างเหมาะสมและพอเพียงจะเป็นแนวทางของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร

2.3.1 แนวคิดการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร

2.3.1.1 ความหมายของการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร

การประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร หมายถึง การตรวจสอบผลจากการดำเนินงานขององค์กรว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ โดยมีวิธีการประเมิน/ตรวจสอบอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งมีการเปรียบเทียบกันระหว่างผลการดำเนินงานกับเป้าหมาย/มาตรฐานที่กำหนดไว้ (พสุ เดชะรินทร์, 2544)

2.3.1.2 กระบวนการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ (พสุ เดชะรินทร์, 2544)

ก) การกำหนดสิ่งที่จะประเมินให้ชัดเจนว่ากระบวนการ/ผลการดำเนินงานที่ต้องการตรวจสอบคืออะไร และควรมีการประเมินด้วยวิธีการใดจึงจะเหมาะสม

ข) การกำหนดมาตรฐานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งจะต้องมีความสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร โดยองค์กรสามารถใช้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักในการดำเนินงานมากำหนดเป็นมาตรฐานได้

ค) การประเมินผลการดำเนินงานโดยอาศัยเทคนิคและวิธีการต่างๆ ได้แก่ การประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ทางการเงิน หรือการตรวจสอบทางด้านกลยุทธ์ เป็นต้น เพื่อให้ทราบผลลัพธ์จากการดำเนินงานขององค์กร

ง) การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับมาตรฐานที่กำหนดว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าผลที่ได้มีความใกล้เคียงกันแสดงว่าการดำเนินงานประสบความสำเร็จและการ

ประเมินผลจะต่ำสุดลง แต่ในกรณีที่ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามมาตรฐานจะต้องทำการตรวจสอบสาเหตุของความผิดพลาดเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จ) การแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่เป็นปัญหาจากสาเหตุที่ค้นพบ ได้แก่ การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน หรือการปรับเปลี่ยนเกณฑ์มาตรฐาน เป็นต้น

2.3.1.3 เทคนิควิธีที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วย วิธีการต่างๆ ได้แก่ การใช้เกณฑ์ด้านการเงิน การใช้ Balance Scorecard และการตรวจสอบทางด้านกลยุทธ์ เป็นต้น (พสุ เดชะรินทร์, 2544)

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบล เทคนิควิธีในการประเมินที่เหมาะสม คือ การตรวจสอบทางด้านกลยุทธ์ซึ่งเน้นไปที่การประเมินในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ด้านการจัดการและกิจกรรมต่างๆภายในองค์กรที่จะทำให้ทราบถึงจุดแข็งจุดอ่อนขององค์กร สภาพปัญหาในการดำเนินงานขององค์กรซึ่งเกิดจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งช่วยในการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไข/จัดการได้อย่างเหมาะสม ซึ่งประเด็นสำคัญสำหรับการตรวจสอบทางกลยุทธ์ประกอบไปด้วย

1. ผลการดำเนินงานขององค์กร

เป็นการประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรในช่วงที่ผ่านมาภายใต้ขอบเขตของระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นหนึ่งปี สามปี หรือตามความเหมาะสม

2. ประเด็นสำคัญด้านกลยุทธ์

เป็นการประเมินความชัดเจนและความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และนโยบายต่างๆ ขององค์กร รวมทั้งความเหมาะสมกับสถานะแวดล้อมภายในและภายนอก

3. คณะผู้บริหารองค์กร

เป็นการประเมินถึงที่มาและลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารระดับสูงและคณะกรรมการบริหาร ได้แก่ การประเมินความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และลักษณะการบริหาร รวมทั้งความรับผิดชอบและการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กร

4. การวิเคราะห์สถานะแวดล้อมภายนอก

เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านสถานะแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งอาจสร้างโอกาสหรือเป็นอุปสรรคสำหรับการดำเนินงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต

5. การวิเคราะห์สถานะแวดล้อมภายใน

เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านสถานะแวดล้อมภายในที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างและการกระจายอำนาจภายในองค์กร วัฒนธรรมขององค์กรที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรด้านใดด้านหนึ่ง ความสามารถในการ

จัดสรรงบประมาณ การวิจัยและพัฒนาที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ ความชัดเจนของแผนและการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน การบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีความเหมาะสมกับปริมาณงาน และการจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศขององค์กร

6. การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านกลยุทธ์

6.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis)

ที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรมากที่สุด

6.2 การประเมินการกำหนดทิศทางขององค์กรให้มีความเหมาะสม โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนในส่วนของวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์ขององค์กรให้มีความสอดคล้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 แนวคิดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

การใช้ SWOT Analysis ในการวิเคราะห์จะทำให้องค์กรทราบถึงสถานภาพและการดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นการประเมินถึงความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกใน 4 ประเด็น คือ (นันทิยาและณรงค์ หุตานวัตร, 2545)

2.3.2.1 ปัจจัยภายในองค์กร เป็นการประเมินสถานะขององค์กรในด้านความรู้ความสามารถและความพร้อมในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน

ก) จุดแข็ง (Strength) หมายถึง ปัจจัยภายในที่มีผล/เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร

ข) จุดอ่อน (Weakness) หมายถึง ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความล้มเหลว/เป็นข้อจำกัดสำหรับการดำเนินงานขององค์กร

2.3.2.2 ปัจจัยภายนอกองค์กร เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้อง/มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมซึ่งอาจก่อให้เกิดโอกาส/อุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กร ปัจจัยภายนอกสำหรับการวิเคราะห์ประกอบไปด้วยโอกาสและอุปสรรค

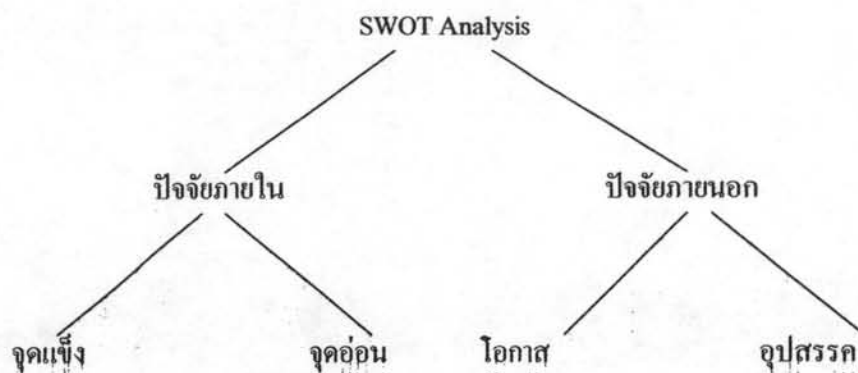
ก) โอกาส (Opportunity) หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่เอื้อ/สนับสนุนให้องค์กรมีโอกาสดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

ข) อุปสรรค (Treat) หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินงานขององค์กร และส่งผลให้องค์กรไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในจะทำให้องค์กรทราบถึงจุดแข็งที่องค์กรควรรักษาไว้ให้คงอยู่และพัฒนาให้ดีขึ้น และมีการปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนที่เป็นปัญหา/ข้อจำกัดสำหรับการดำเนินงาน

ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกจะทำให้องค์กรทราบถึงโอกาสที่เอื้อต่อการดำเนินงานที่องค์กรสามารถใช้โอกาสนั้นให้เป็นประโยชน์ พร้อมกับหาแนวทางในการหลีกเลี่ยงอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินงานได้

กรอบการวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรชุมชน

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

2.3.3.1 ปัจจัยภายในของกลุ่ม/องค์กรชุมชน

ก) คุณสมบัติของผู้นำที่ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการและการพัฒนา รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ข) สมาชิกในกลุ่ม/องค์กรชุมชนต้องมีความสามัคคีร่วมคิดและร่วมปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

ค) สภาพทางกายภาพและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ รวมทั้งการมีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

ง) สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชนมีความรัก สามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

จ) สภาพทางเศรษฐกิจภายในชุมชนที่มีรูปแบบการประกอบอาชีพภายใต้ระบบการจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างเหมาะสม

ฉ) สภาพการปกครองของชุมชนที่มีการจัดสรรหน้าที่อย่างชัดเจน และผู้ปฏิบัติหน้าที่มีการดำเนินงานอย่างเหมาะสม โดยมีลักษณะการปกครองแบบเกื้อกูลและประนีประนอมซึ่งกันและกัน

ข) การจัดการและการพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน และความต้องการของสมาชิกในชุมชน

ช) การมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน

ฅ) การมีงบประมาณสำหรับดำเนินงานด้านการพัฒนาของชุมชนได้อย่างเพียงพอ

ฉ) การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและเสริมสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน

2.3.3.2 ปัจจัยภายนอก

ก) นโยบายของภาครัฐที่เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการจัดการและการพัฒนาชุมชน

ข) การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกซึ่งหมายรวม ถึงภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการและสื่อมวลชนที่ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี รวมทั้งการเป็นสื่อกลางที่ช่วยประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง

ค) การประสานความร่วมมือในรูปของเครือข่ายทั้งเครือข่ายระดับชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกในรูปของ “ไตรภาคี” หรือ “ประชาสังคม”

ง) ความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมที่เอื้อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ทำให้มีการสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรประกอบไปด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งสำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลปากพูนนั้นมีหน่วยการวิเคราะห์คือองค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน ดังนั้นปัจจัยภายในจึงเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ บทบาทของผู้บริหาร ลักษณะการทำงานของบุคลากร งบประมาณในการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางจัดการ และการใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ ส่วนปัจจัยภายนอก ประกอบด้วยนโยบายของภาครัฐ ลักษณะความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้อง สภาพทางกายภาพของชุมชน สภาพทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพของทรัพยากรธรรมชาติ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การประสานความร่วมมือในรูปของเครือข่ายประชาสังคม และกระแสสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม

2.4.1 ความหมายของประชาสังคม

คำว่า “ประชาสังคม” (Civil Society) มีผู้ให้นิยามแตกต่างกันตามบริบททางสังคม (กฤษฎา บุญชัย, 2542 อ้างถึงใน บุญนาค ศิวกุล, 2544 : 71) ซึ่งมีคำนิยามโดยสรุปดังนี้

ประชาสังคม เป็นการรวมกลุ่มของคนในสังคมเพื่อสร้างพลังทางการเมืองบนพื้นฐานของการมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคม โดยเป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างภาครัฐและประชาชนซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

ประชาสังคม เป็นการอยู่ร่วมกันโดยยึดแนวทางของระบบวัฒนธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และความเป็นอยู่อย่างพอเพียง โดยที่ไม่ยึดติดกับอำนาจทุนที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปในรูปแบบของการแข่งขัน การแย่งชิง และการตัดดวงผลประโยชน์

ประชาสังคม เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ภาคประชาชนมีบทบาทและมีพลังในการที่จะดำเนินงานพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งภายใต้การสนับสนุนจากรัฐที่มีการดำเนินนโยบายส่งเสริมภาคประชาชนโดยการสร้างความสมดุลของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์ดังกล่าวภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งจะสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ชูชัย สุภวงส์ (2541) ยังได้ให้คำนิยามของประชาสังคมซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ ประชาสังคม เป็นการรวมตัวของคนในสังคมในลักษณะของกลุ่มหรือองค์กรที่ประกอบไปด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) โดยมีการประสานความร่วมมือในรูปของเครือข่ายซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาที่มีลักษณะซับซ้อนที่เกิดขึ้นในสังคม (ชูชัย สุภวงส์, 2541 : 37)

โดยสรุปแล้ว ประชาสังคม หมายถึง การที่บุคคลในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการใช้พลังประชาชนเพื่อแก้ไขหรือคลี่คลายสถานการณ์บางอย่างที่เป็นปัญหาของสังคมหรือร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

2.4.2 ลักษณะของประชาสังคม

การรวมกลุ่มในรูปของประชาสังคมมีลักษณะของความหลากหลายทั้งความหลากหลายในเชิงรูปแบบ อันได้แก่ รูปแบบพื้นที่การปกครอง พื้นที่ของระบบนิเวศ รูปแบบของการร่วมในกิจกรรม รวมทั้งความหลากหลายในภูมิหลังของบุคคลที่มาร่วมตัวกัน และความหลากหลายในเชิงเนื้อหา ได้แก่ ความหลากหลายของกิจกรรม และความหลากหลายของประเด็นความสนใจ รวมทั้งมีการรวมเป็นชุมชนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อส่วนรวม โดยมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

และมีการประสานความร่วมมือในรูปของเครือข่ายเพื่อติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาสังคม (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล, 2541: 85 - 87)

ประชาสังคมมีรูปแบบของการเคลื่อนไหวทั้งในระดับของสังคมโดยรวมเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ และการเคลื่อนไหวในระดับกลุ่มหรือองค์กรที่อยู่บนพื้นฐานของจิตสำนึกเพื่อการพึ่งตนเอง (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล, 2541: 88)

องค์ประกอบในการดำเนินงานของประชาสังคมประกอบไปด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนที่เกี่ยวข้องกลุ่มประชาสังคม และการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน การก่อตัวของประชาสังคมมีความเป็นธรรมชาติเนื่องจากการรวมกลุ่มของคนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการที่จะสร้างพลังทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาหรือคลี่คลายสถานการณ์ในสังคม และการรวมตัวในรูปของประชาสังคมที่มีความหลากหลายต้องอยู่บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคีนอกจากนี้ในการดำเนินงานของประชาสังคมควรมีการค้นคว้าเพื่อแสวงหาความรู้นำมาปรับใช้ในการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมจากประสบการณ์ทำงานที่ได้รับ และการดำเนินงานของประชาสังคมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งได้นั้นจะต้องมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงเพื่อประสานความร่วมมือกันอย่างกว้างขวาง (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ วิสารทสกุล, 2541: 89 - 90)

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นการนำเสนอผลงานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงครอบคลุมประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ความสำเร็จด้านการจัดการ/การพัฒนา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์เพื่อรองรับการพัฒนาในระยะยาวนั้น วิธีการจัดการที่เหมาะสมนับเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ซึ่งจากกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นแนวทางการพัฒนากระแสหลักในปัจจุบัน ทำให้การวางแผนและการดำเนินงานด้านการพัฒนามีเป้าหมายหลักอยู่ที่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา ซึ่งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนและการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง การจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการบริเวณฝั่งตะวันออกของอ่าวไทยตอนใน โดย สมฤดี มีประเสริฐ (2542) ซึ่งได้เสนอแนวทางการจัดการแบบบูรณาการ โดยการนำหลักการทางนิเวศที่มีการนำตัวแปรด้านทรัพยากรมาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดแนวทางจัดการ รวมทั้งมีการปฏิบัติอย่างยั่งยืนและ

เหมาะสมโดยแบ่งเขตพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ และพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการของคนในท้องถิ่น และขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อรองรับการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากในงานวิจัยได้ค้นพบว่า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชายฝั่งทะเลในรูปแบบที่หลากหลายได้ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากร และปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดังนั้นการจัดการหรือการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม รวมทั้งควรมีการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เป็นแหล่งทรัพยากรพื้นฐานในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกป่าชายเลนเพื่อให้มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น และการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพื่อรองรับการประกอบอาชีพประมง เป็นต้น

ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกันที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการวางแผนและการดำเนินงานด้านการจัดการที่เหมาะสม ได้แก่ รายงานการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างยั่งยืนที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2543) ที่ได้เสนอแนวทางการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการต่างๆ ได้แก่ การพิจารณาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนให้มีความสอดคล้องเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่าเป็นการนำหลักการทางนิเวศมาใช้ในการกำหนดให้การจัดการทรัพยากรเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนการจัดการ/การพัฒนา การใช้หลักการจัดการอย่างเหมาะสมตามแนวทางการปฏิบัติอย่างยั่งยืน โดยการรักษาพื้นที่ป่าชายเลนที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างเข้มงวดด้วยการติดตามและตรวจสอบให้มีการดำเนินงานตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนด รวมทั้งมีการดำเนินงานด้านการบำรุงรักษาและฟื้นฟูเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนในอนาคต การใช้หลักการจัดการอย่างเหมาะสม เสมอภาค และเน้นปัญหาของประชาชนในพื้นที่โดยวิธีการจัดเขตที่ดินชายฝั่ง (zoninig) เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่และเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน การใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนรับรู้และสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งผู้ที่ควรมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน นอกจากนี้ภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม อันได้แก่ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถเป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งในด้านวิชาการและงบประมาณ ซึ่งควรที่จะมีการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เหล่านี้ในรูปแบบของประชาสังคมเพื่อร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

นอกจากการจัดการตามแนวทางที่เหมาะสมแล้ว ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จในการจัดการ/การพัฒนา ดังจะเห็นได้จากผลงานวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน โดยอศุสย์ วัชรวิบูลย์ (2543) ซึ่งพบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนให้มี

ความเข้มแข็งนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบสามส่วน คือ กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การศึกษา ประสบการณ์จากชุมชนอื่น การประชุมอย่างเป็นทางการและการปฏิบัติจริง เป็นต้น ฐานการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้จากบุคคลในชุมชน รวมทั้งฐานการเรียนรู้จากบุคคล/องค์กรภายนอก ชุมชน และเนื้อหา/องค์ความรู้ในด้านปัญหา/ความต้องการในการแก้ไขปัญหา/การพัฒนาชุมชน สำหรับปัจจัยเกี่ยวข้องที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การมีผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ การมีสมาชิกที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเข้าใจในประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน คนในชุมชนมีความสามัคคี และการแก้ไขปัญหาที่คนในชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง นอกจากนี้การกำหนดกิจกรรมต่างๆ มีความสอดคล้องและดำเนินไปบนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้แก่ การสนับสนุนด้านวิชาการและแนวทางการปฏิบัติงานของนักพัฒนาจากภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนด้านความร่วมมือและแหล่งทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานภายนอก

ในผลงานวิจัยเรื่อง การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน : ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอเสีเกา จังหวัดศรีสะเกษ โดย มณีรัตน์ มิตรปราสาท (2539) ให้ผลการวิจัยเช่นเดียวกัน โดยพบว่า กระบวนการก่อตัวขององค์กรประชาชนที่เป็นไปอย่างเข้มแข็งอาศัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งในการก่อตัวขององค์กรประชาชนนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่สมาชิกในชุมชนมีการตระหนักถึงปัญหาภายในชุมชนและมีความต้องการแสวงหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถดำเนินไปได้อย่างเข้มแข็งโดยอาศัยปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ การมีผู้นำและกลุ่มแกนนำที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์สภาพของปัญหาและสามารถหาแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับการอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งได้แก่ การดำเนินนโยบายส่งเสริมโดยภาครัฐและมีการนำไปปฏิบัติในหน่วยงานของรัฐอย่างสอดคล้อง การสนับสนุนโดยองค์กรพัฒนาเอกชน และการให้ความสนใจของสื่อมวลชน ซึ่งปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวเป็นแรงเสริมให้องค์กรประชาชนมีความเข้มแข็งและมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของชุมชน : ศึกษากรณีโครงการฝายน้ำล้นบ้านผาสุก โดย บุญเกิด วงษ์ชัย (2536) เป็นงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันโดยพบว่า ความสำเร็จของการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของชุมชนต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยภายในคือการที่ชุมชนมีจุดแข็งที่ดี และมีจุดอ่อนที่สามารถแก้ไข/จัดการได้ โดยปัจจัยที่เป็นจุดแข็งของชุมชน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วย สภาพทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ค่านิยมและการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน สภาพการปกครอง สภาพทางการศึกษา สุขภาพอนามัยและการสื่อสาร ลักษณะการจัดการที่ประกอบด้วยบทบาทผู้นำ องค์กรผู้นำ และประสบการณ์ด้านการจัดการน้ำของชุมชน รวมทั้งลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิก และปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนได้แก่ การที่สมาชิกไม่

ปฏิบัติตามกฎระเบียบและไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการจัดการแหล่งน้ำอย่างเต็มที่ รวมทั้งการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำที่เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และปัจจัยภายนอกที่เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญ ได้แก่ การให้การสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณจากองค์กรภาครัฐ

ปัจจัยภายนอกที่นอกเหนือจากความช่วยเหลือและการสนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณ ซึ่งได้แก่ การประสานความร่วมมือโดยอาศัยกลไก “ไตรภาคี” หรือในรูปของเครือข่าย “ประชาสังคม” ระหว่างชุมชนและหน่วยงานจากภายนอกซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือกันในทุกขั้นตอนของการวางแผนและดำเนินงานนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการ/การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการสวนป่าชายเลนอย่างยั่งยืนของชุมชนชายฝั่งทะเลจังหวัดพังงา โดยศิริวรรณ ศิริบุญ และ ชเนตติ มลิณทางกูร (2545) ซึ่งพบว่าการดำรงอยู่ของป่าชายเลนจะเป็นไปได้อย่างยั่งยืนด้วยเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งคือ การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรทางสังคมที่ประกอบด้วยความร่วมมือของชาวบ้านในระดับชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีการประสานความร่วมมือกันดำเนินงานตามแนวทางการจัดการที่สอดคล้องตามนโยบายของภาครัฐและรูปแบบการจัดการของท้องถิ่น และเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความตระหนักถึงคุณค่าของป่าชายเลนที่เอื้อประ โยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชนซึ่งนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมตามแนวทางดังกล่าว

ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกันที่แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากร โดยมีการประสานความร่วมมือในรูปของประชาสังคมจะทำให้การจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง โดยรักชนก เครือบุตร (2545) ซึ่งพบว่า การที่ชุมชนมีความเข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรป่าชายเลนและทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการประสานความร่วมมือในรูปของ “ประชาสังคม” นั้น ทำให้กำหนดแนวทางดำเนินงานด้านการจัดการเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการจัดการ ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน โดยศิริวรรณ ศิริบุญ (2545) ที่ได้ผลสรุปว่า การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนอย่างมีประสิทธิภาพต้องเริ่มต้นที่การจัดการทรัพยากรมนุษย์โดยการสร้างเสริมจิตสำนึกในระดับบุคคล จากนั้นจึงเป็นการสร้างเสริมกลุ่มหรือองค์กรทางสังคม และที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ทั้งในระดับชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในรูปแบบของประชาสังคมเพื่อประสานประ โยชน์ซึ่งกันและกันภายใต้กรอบของ ระเบียบ กฎเกณฑ์ นโยบายและกฎหมายของภาครัฐที่ผสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของชุมชนซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

แม้ว่าปัจจัยภายนอกจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการ/การพัฒนาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันปัจจัยภายนอกที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับสภาพ/ปัจจัยภายในของชุมชนก็เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการจัดการ/การพัฒนาได้เช่นกัน ซึ่งผลงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการ/การพัฒนา ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง ศักยภาพชุมชนอีสานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยชมรมศิษย์เก่าบูรณะชนบทและเพื่อน (2543) ที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาประเทศในทิศทางที่มุ่งเน้นให้เกิดความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาในปริมาณมากจนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีสภาพเสื่อมโทรม และทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกรณีของชุมชนท้องถิ่นอีสานคือ การใช้ระบบความคิด ความเชื่อ และจารีตประเพณีดั้งเดิมเป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนและการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้การปรับแนวทางการจัดการที่ผสมระบบการจัดการของท้องถิ่นให้มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปอย่างสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกันที่แสดงให้เห็นถึงผลของปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดอุปสรรค/ข้อจำกัดในการจัดการ/การพัฒนา ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง องค์กรและกฎหมายสำหรับการวางแผนและการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสานระหว่างป่าชายเลนและการทำนากุ้งในเขตแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย อรุณ นิสสกา และคณะ (2545) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายขององค์กรและการบังคับใช้กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผ่านการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งได้ข้อสรุปว่า การดำเนินนโยบายและการควบคุมโดยกฎหมายขององค์กรที่เกี่ยวข้องขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบที่สอดคล้อง และขาดการคำนึงถึงปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างครอบคลุม ทำให้ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายและก่อให้เกิดผลเสียในรูปแบบของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในที่สุด

ปัจจัยภายนอกที่ไม่เหมาะสมและขาดการประสานสอดคล้องกับปัจจัยภายในส่งผลให้การจัดการเป็นไปได้ที่ไม่มีประสิทธิภาพเช่นกัน ซึ่งตัวอย่างของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการจัดการเพื่อการพิทักษ์แนวปะการังในประเทศไทย โดย จรัสพงศ์ จักขุทิพย์ (2540) ที่ได้ผลสรุปว่า การใช้มาตรการทางกฎหมายในการจัดการและการพิทักษ์แนวปะการังในปัจจุบันมีอุปสรรค/ข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ มาตรการในการจัดการยังไม่ครอบคลุมทุกประเด็นปัญหา การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะใช้แก้ไขปัญหาการทำลายแนวปะการัง และในส่วนของการทำงานโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนพบว่าขาดความชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง

รวมทั้งขาดการประสานงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการดำเนินงาน โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคุ้มครองดูแลแหล่งปะการังอีกด้วย ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้ทำให้การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

สำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินไปได้ด้วยความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและภายนอกเช่นกัน ซึ่งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากปัจจัยบางประการ ดังเช่นในผลงานวิจัยเรื่อง ความพร้อมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยสมเกียรติ ยุติธรรม (2541) ซึ่งพบว่า คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีความพร้อมในด้านการรับรู้บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหามลพิษในพื้นที่ของตนในระดับปานกลาง แต่มีความพร้อมด้านความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางน้ำและการแก้ปัญหามากขึ้นตามระดับการศึกษาและระดับของการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อ และมีความพร้อมด้านเจตคติหรือการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องมลพิษและการแก้ปัญหามากขึ้นตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมแล้วคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลยังมีจุดอ่อนในด้านวิชาการความรู้ที่จะใช้ในการจัดการและแก้ไขปัญหเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และจากการวิจัยยังได้พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีข้อจำกัดซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานที่นอกเหนือจากด้านวิชาการความรู้ อันได้แก่ การมีงบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขั้นตอนและระเบียบวิธีการปฏิบัติของทางราชการมีความยุ่งยากและซับซ้อนทำให้เป็นอุปสรรคสำหรับการดำเนินงาน เป็นต้น

แม้ว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลจะมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคทำให้ไม่มีความพร้อมในการดำเนินงานเท่าที่ควร แต่ก็มีโอกาสที่เอื้ออำนวยให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นกัน ตามข้อมูลจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง การวิเคราะห์ข้อจำกัดและโอกาสขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น โดยกิตติชัย รัตนะ (2543) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีข้อจำกัดที่เนื่องมาจากการขาดความพร้อมในการดำเนินงานและการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีงบประมาณที่จำกัดและไม่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร แต่ในขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีโอกาสที่เอื้ออำนวยให้สามารถดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านงบประมาณ วิชาการความรู้ และบุคลากรที่้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถขอเืมตัวมาช่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ได้

จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการจัดการ/การพัฒนาต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ทั้งปัจจัยภายในของกลุ่ม/องค์กรที่เป็นผู้ดำเนินงานและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อ

การดำเนินงาน ซึ่งสำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น พบว่ายังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ แต่ในขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีโอกาสที่เอื้ออำนวยให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่ได้มีการศึกษาโดยละเอียดองแต่ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อย่างครอบคลุม ดังนั้นการศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ซึ่งการวิเคราะห์ถึงความสำเร็จและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะต้องพิจารณาทั้งในด้านปัจจัยภายในคือจุดแข็ง/จุดอ่อนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกและสภาพของพื้นที่ที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล และปัจจัยภายนอกที่เป็นปัจจัยสนับสนุน/เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม โดยสามารถลดจุดอ่อนหรือแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหาได้อย่างตรงจุด และส่งเสริมจุดแข็งที่มีอยู่ให้ดำรงอยู่ได้และสามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการปรับตัวเพื่อใช้โอกาสที่เอื้ออำนวยให้เป็นประโยชน์และพร้อมรับอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ ซึ่งการที่จะทราบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนประสบความสำเร็จหรือไม่ และมีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคต่อการจัดการสามารถทำได้โดยการประเมินผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยการตรวจสอบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลการดำเนินงานในปัจจุบัน ประเด็นสำคัญทางด้านกลยุทธ์ในการจัดการ เช่น วิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ และนโยบายต่างๆ คณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กร ความสามารถด้านการเงิน/การบริหารงบประมาณ การบริหารทรัพยากรบุคคลและระบบข้อมูลสารสนเทศ แล้วจึงทำการวิเคราะห์ว่าในประเด็นต่างๆ เหล่านี้มีปัจจัยใดบ้างที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งในส่วนของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพพื้นที่ที่อยู่ภายใต้เขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นส่วนสำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงประกอบด้วยปัจจัยภายในขององค์กร และปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายในประกอบด้วย คุณสมบัติและลักษณะการทำงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล การจัดสรรงบประมาณ แนวทางการจัดการที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศ และ

ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย นโยบายของภาครัฐ ความเข้าใจและความร่วมมือของผู้นำ กลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน สภาพทางกายภาพของชุมชน สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพของทรัพยากรธรรมชาติ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การประสานความร่วมมือในรูปของเครือข่ายประชาสังคม และกระแสสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา/เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อความสำเร็จ/ความไม่สำเร็จของกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยความสำเร็จในการจัดการวัดได้จากจากคงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการ ความสำเร็จ/ความไม่สำเร็จดังกล่าวจะเป็นตัวแปรที่ใช้ประกอบในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อน/จุดแข็ง และปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนเป็นอุปสรรคต่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็งที่ควรรักษาให้คงอยู่ และมีการพัฒนาให้ดีขึ้น จุดอ่อนที่ควรปรับปรุงแก้ไข ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อโอกาสในการดำเนินงาน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคซึ่งควรต้องมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ/อุปสรรค
ในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนของ
องค์การบริหารส่วนตำบล

